

Posudek na disertační práci

JUDr. Mgr. Lukáš Kollert, *Suverenita, právo a moc v raných a výmarských spisech Carla Schmitta*, rukopis, 185 s.

Autor posudku: Ing. Jiří Chotaš, Ph.D. vědecký pracovník

Předložená disertační práce pojednává o problému uskutečnění práva ve vybraných spisech německého právního a politického myslitele Carla Schmitta (1888-1985). Student Kollert v ní zúročuje svá víceletá studia dané problematiky a disertace obsahuje syntézu jeho publikační, ediční a překladatelské činnosti,¹ vystoupení na konferencích a pedagogické činnosti na vysokých školách.

Z formálního hlediska Kollertova disertace splňuje požadavky kladené na disertační práce. Vítám, že disertace po vzoru německých disertací obsahuje v Úvodu (kap. 1) rubriky: (1) představení tématu včetně formulace výzkumných otázek (s. 18 n.) (2) shrnutí dosavadního stavu bádání, (3) poznámky k metodologii, a (4) shrnutí obsahu práce a základních pojmů. Hlavní stať sestává z pěti kapitol (kap. 2-6), z nichž za nejdůležitější považuji kapitulu třetí („Problém uskutečnění práva jako základní osa Schmittova decisionismu“ viz níže). Závěr disertace (kap. 7) obsahuje podrobné odpovědi na pět zkoumaných výzkumných otázek. Student Kollert své výklady v disertaci doplnil v poznámkách pod čarou pozoruhodným přehledem sekundární literatury zvláště německé, české a anglické. Disertace je psána řemeslně dovedně a obsahuje minimum pravopisných chyb.

Druhá kapitola načrtává vztah práva a moci, ideálně typicky středověký řád a moderní stát a dále hlavní směry vývoje právní vědy v Německu v době před vystoupením C. Schmitta.

Otázky: v Kollertově popisu středověkého politického řádu postrádám zmínku o tom, že šlo o univerzální křesťanské společenství a o feudalismus. Jaký byl vztah mezi papežem, králem, šlechtou a nevolníky?² Právě tak bych uvítal, kdyby bylo zmíněno, že pojem suverenity

¹ Např. Schmitt, C., *Římský katolicismus a politická forma*, přel. L. Kollert, Praha: OIKOYMENH 2013, 61 s. V Autoreferátu disertační práce (s. 34) není tento překlad uveden.

² Popis tohoto vztahu lze nalézt např. Sabine, G., *A History of Political Theory*, 3. vyd., London: George G. Harrap 1951, s. 177-197.

měl ve středověku jiný obsah, než jaký získal například u Bodina. Dále Kollert píše: „Moderní stát je v principu a ve své ideji sekulárním politickým tělesem. Ilustrovat to můžeme např. na díle Huga Grotia, jenž ve svém spisu *O právu války a míru* z roku 1625 poznamenává, že jeho teze platí nezávisle na tom, zda Bůh existuje či nikoli“ (s. 38) Domnívám se, že tato formulace je nepřesná. Čeho se týká Grotiova teze a jak tato teze souvisí s moderním státem?

V kapitole třetí Kollert dokládá, že téma uskutečnění práva představuje ústřední motiv Schmittovy filosofie. Téma se týká „aplikace normy práva na ‚konkrétní skutkovou podstatu‘ neboli utváření sociální reality v souladu s právními preskripcemi“ (s. 50). V kapitole jsou nejprve představeny teorie, s nimiž Schmitt polemizuje: zákonný pozitivismus a přirozenoprávní myšlení. Kollert v práci interpretuje Schmittův spis *Hodnota státu a význam jednotlivce* (1914) jako odpověď na obě uvedené teorie. Dále Kollert interpretuje Schmittův spis *Diktatura* (1921) a správně klade důraz na rozdíl mezi suverénní a komisařskou diktaturou (s. 82). Dále Kollert interpretuje první dvě kapitoly Schmittova spisu *Politická theologie* (1922). Zaměřuje se přitom na Schmittovo pojetí právního řádu. Správně konstatuje, že „suverenita ... atribut nejvyšší moci získává ne jako pouhá nejsilnější moc, ale jako právně relevantní kategorie, jež je funkcionálně vztažena k ideji práva, kterou ve světě uskutečňuje.“ (s. 99) Na základě tohoto konstatování Kollert dovozuje, že mezi Schmittovými ranými spisy (*Hodnota státu a význam jednotlivce*) a *Diktaturou* a *Politickou theologií* je spíše kontinuita než radikální předěl (s. 102 – viz výzkumné otázky v Úvodu práce – otázka 3). Za vtipnou pointu Kollertova výkladu pokládám kapitolku nazvanou „Oponentura předložené interpretace Politické theologie a glosa k několika výkladovým mýtům“ (s. 104-109) Kollert v ní totiž odpovídá na případné námítky vůči své interpretaci Schmitta.

Otázky: Kollert připisuje Hobbesovi „vědecké přirozené právo“ (s. 53-55) Čtenáři však zůstává nejasné, v čem spočívá. Hobbes rozlišuje mezi přirozeným právem a přirozenými zákony.³ Kollert se o přirozených zákonech u Hobbese a díky čemu platí v celé disertaci vůbec nezmiňuje, jakkoli jde o obtížnou otázku hobbesovského bádání.⁴ Dále Kollert referuje o Hobbesově nauce o státu. Nevšímá si ovšem toho, že absolutistický panovník v Hobbesově státě má velmi redukované úkoly: bránit stát proti vnějším nepřítelům a zachovávat vnitřní

---

³ Hobbes, Th., *Leviathan*, přel. K. Berka, Praha: OIKOYMENH 2009, s. 91 nn. (kap. XIV)

⁴ Tamtéž, s. 97–100.

mír. Ve všem, co se těchto úkolů netýká, je poddaný svobodný.⁵ Hobbesův panovník není totalitní vládce. V Kollertově interpretaci Schmittova spisu *Hodnota státu a význam jednotlivce* (1914) postrádám jasnější vymezení, že Schmitta zajímá stát v tomto spise jako právní stát (Rechtstaat) a například sociální funkce státu (bydlení, dostatek potravin) nepovažuje za problém, k jehož řešení by byla filosofie kompetentní.⁶ Nelze tvrdit, že „Stát je toliko nástrojem, jehož smysl spočívá výlučně ‚v úkolu uskutečňovat právo““ (s. 67, zdůr. JCH) a ani Schmitt nic takového netvrdí. V Kollertově interpretaci je upozaděna třetí kapitola spisu, ve které se Schmitt zamýšlí nad významem jednotlivce pro stát. Schmitt dochází k závěru, že „pro stát je jednatel jako takový nahodilým nositelem toliko podstatného úkolu, určité funkce, kterou má vyplnit.“⁷ Jako příklad je zmíněn úředník (*Beamter*). Jiný úkol jednatel ve Schmittově státě patrně nemá. Souhlasí Kollert s tímto Schmittovým závěrem? Dále doporučuji Schmittův rozdíl mezi suverénní a komisařskou diktaturou ve spisu *Diktatura* ilustrovat na příkladech, jež Schmitt ve spise uvádí (např. Valdštejn). V souvislosti s komisařskou diktaturou se nabízí otázka, zda Schmitt nabízí nějaké pojistky proti tomu, aby se komisařská diktatura nestala diktaturou suverénní. Pokušení moci – jak známo – je vždy velké.

Ve čtvrté kapitole zkoumá Kollert vzájemný vztah mezi pojmy suverenity, reprezentace a identity u Schmitta. Schmitt chápe (politickou) reprezentaci (*repräsentieren*) úžeji než je běžné a odlišuje ji od zastoupení (*Vertretung*).

Otázka: Kollert píše: „Rozdíl mezi reprezentací a zastoupením má relativně bezprostřední implikace pro politickou a právní sféru. Pokud jsou společnost a v ní přítomné zájmové skupiny zpřítomňovány např. v parlamentu na základě soukromoprávního principu zastoupení a jemu odpovídajícího imperativního mandátu, nikoli veřejnoprávní reprezentace a mandátu volného, vytrácí se podle Schmitta z procesu zpřítomňování prvek *překonání* dané egoistické a partikulární sociální matérie v obecném, zprostředkování bezprostřednosti a přetavení privátních interesů do veřejných zájmů.“ (s. 112) Domnívám se, že Schmittův rozdíl mezi oběma pojmy je umělý a neodpovídá tomu, jak jsou oba pojmy používány v moderní

⁵ Více k liberální interpretaci Hobbesa viz Chotaš, J., *Thomas Hobbes. Přirozené právo a svobody poddaných*, in: A. Havlíček (ed.), *Lidská a přirozená práva v dějinách*, Ústí n. L. 2014, s. 102 nn.

⁶ Schmitt, C., *Der Wert des Staates und die Bedeutung des Einzelnen*, Tübingen: Mohr 1914, s. 50 n., 100.

⁷ Tamt., s. 86.

politické filosofii. Čeština a němčina totiž umožňuje oba pojmy rozlišovat, angličtina však patrně nikoli. Například Federalisté jako tvůrci americké ústavy oba pojmy takto nerozlišují.⁸

V *páté kapitole* Kollert předkládá Schmittovo pojetí pojmu politična, dále shrnuje Schmittovu kritiku depolitizace státu a jeho následné repolitizace.

Otázky: Jak se jednotlivé verze spisu *Pojem politična* v chápání politična v letech 1927, 1932 a 1933 od sebe liší? Toto zůstává podle mne v Kollertově disertaci nezmíněno. Dále Kollert píše: „Schmitt přímou volbu presidenta chápe jako masovou lidovou aklamaci ve prospěch autority ztělesňující celek národa a kompenzující v jednotě své postavy roztržitost parlamentu a ztrátu akceschopnosti tohoto tělesa.“ (s. 145) Jak se Schmittova repolitizace státu liší od *teorie bonapartismu*, kterou formuloval Karl Marx?⁹ Připomeňme, že bonapartismus spočívá v: rovnováze tříd – mocenském vakuu – osamostatnění exekutivy – ideologii, jež skrývá protikladné zájmy. Není Schmittova teorie repolitizace státu blízká bonapartismu a umožňuje zároveň vysvětlení fašismu a nacionálního socialismu?

V *šesté kapitole* Kollert shrnuje Schmittovu filosofii práva pomocí diagramu „Hobbesův krystal“, který Schmitt otiskl v poznámkách k *Pojmu politična* z roku 1963. Schmitt se v tomto diagramu chápe určitých motivů z Hobbesova díla.

Otázka: Hobbes se domníval, že spor mezi konfesemi lze redukovat tím, že budeme uznávat jediný článek víry, který Bible činí nutným ke spáse, a tím je: Ježíš je Kristus.¹⁰ Zdá se, že toto však Schmitta nepřesvědčuje, když píše: „Krutá občanská válka křesťanských konfesí nadhazuje ihned otázku: kdo tuto pravdu, jež si vyžaduje permanentní interpretace, vykládá a právně závazným způsobem ji uskutečňuje?¹¹ Souhlasí Kollert se Schmittem v tom, že větu „Ježíš je Kristus“ je třeba interpretovat? Jaké různé varianty podle jednotlivých náboženských konfesí by se nabízely?

---

⁸ „Republika, čímž myslím vládu uskutečňovanou prostřednictvím zvolených zástupců, otevírá odlišné perspektivy a slibuje poskytnout lék, který hledáme.“ (A republic, by which I mean a government in which the scheme of representation takes place, opens a different prospect and promises the cure for which we are seeking.) Hamilton, A. – Madison, J. – Jay, J., *Listy Federalistů*, přel. S. Raková, Olomouc: UP v Olomouci 1994, s. 73 (List č. 10).

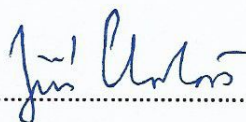
⁹ Marx, K., *Osmnáctý brumaire Ludvíka Bonaparta*. Přel. L. Štoll. 2. vyd. Praha: Svoboda, 1949.

¹⁰ Hobbes, Th. *Leviathan*, cit. d., s. 404 (kap. XLIII, 11)

¹¹ Schmitt, C., *Pojem politična*, přel. O. Vochoč, Praha 2007, s. 121.

Domnívám se, že Kollertova disertace představuje originální přínos na poli schmittovského bádání a k obhajobě ji doporučuji bez výhrad.

V Praze, dne 19.1.2024

.....